

Torschens Beskrivelse

Med den omliggende Øer og Holme
Samt andet mærkværdigt, som udi
Sognet findes, med et Landkaart der
rigtig viser Sognets med Fiordernes Stræk-
ning, og hvor Øerne og de smaa Holme med
deres Nafne paa deres rigtige Stæder
andviises, indreknet efter Compas
og Miile-Stok:, Hvor der findes paa
Kartet Bogstaver, der er noget mærkvær-
digt, og anføres her bagefter.

Forfattet av

Peter Ursiin,

sogneprest i Torsken prestegjeld 1768 - 1779.

Transkribert etter original i Gunnerusbiblioteket,
Universitetsbiblioteket i Trondheim NTNU.

Digital utgave:

<http://www.ntnu.no/ub/spesialsamlingene/digital/79b007611.html>

Kartbilaget "Torschens Afridsning med dens Fiorde, Øer og Fjelde",
mangler her.

Deler av manuskriptet er tidligere publisert i Berg og Torsken Bygdebok
bd. I, side 299 ff. og 327 ff.

Transkribert
Lenvik Museum 2011.
Kåre Rauø

Af Torschen, et Field har og Torschen sit Nafn,
did kommer een Mængde, og søger sin Havn,

I Torschen sin Lykke at gjøre.

Men førend man kommer til Fiorden herind,
da bliver man vår een Kiærling paa Tind,

Et Bierg som Kierringen heder,
den helder og bukker, det beste den kan
den giver god Meening, velkommen, du Mand
Som Fisken i Fiorden skal drage.

Der aabnes Toe Fiorde, der begge har Navn,
de kaldes her Torschens og Gryllefiords Havn,

Hvor Jægter og Baade kan ligge;
Imellem de Fiorde, man bliver og vår
Fisk-Øen, som Navnet af Fisken io har,
Som Otterne drager paa Landet.

Der har io og Fisken sit første Tilsig,
der merkes om Havet og Fiorden er riig

Paa Torsk, den Vinter at drage;
Naar der merkes Fisk, da glædes hver mand,
de agter at drage det beste de kand,

Saa Siaaer og Gielde kand fyldes.
Da seer man tillige at Laaden, a. ey er
I disse Farvande, men venter man her
At Fisk ind til Fiorden kommer.

Maanesset man seer, een forfærdelig Tind,
der hæftig gir Skrald af den brusende Vind

For Gryllefiords Fiskere ofte;

- a. *Laadden er een liden lang og smal Fisk, seer næsten ud som een Siil, denne gjør ofte her stoer Hinder i Torske Fangsten, thi den drager Fisken efter Sig ud af Fiorden*

Det Field skiær sig ind til Grylle-Verrets Fiord
Som Kiærringen viiser til Torschens Udøer,
de begge gjør Fiordenes Aabning.
Nu kommer eet Field, som merkeligt er,
det sidder næst Torschen, samt kiænder enhver,
Som Glerra Biærg kaldes af alle.
Det skiller io Torschen fra Gryllefiords Roer,
Og giver de faa, som i Verret her boer,
Lit Straa og Høe i sin Lade.
Der har io og Præsten Toe Lier at slaæe,
de andre i Verret har næsten ogsaa
det samme, skiønt det ikke klækker.
Til Gryllefiord følger man Fieldet hen ned
Fra Torschen, og naaer man omsider det Steed,
did seiler man hen een halv Time;
Ned under Glerra der aabnes eet Hul,
langagtigt og dybt, seer ud som eet Nul
Som Øsen blir kallet af alle,
Der siger de gamle, er funden en Mand
Som Bølger og Vinden har drevet paa Land
Og nogle af Hannem har ægnet. **b.**
Her gaar io det Ordsprog blant meenige Mand,
Kom lader os drikke det beste Vii kand,
Den Mand ind i Øsen betaler.
Eet stykke derfra, man bliver strax vâr
Tre Steene i Søen, som Navnet io har
Juuldagene alle tilsammen;
Naar man kommer der, da synes een Stang
Opreist i een Ur, er fem alen Lang,
Som holdes stedse ved lige;

- b.** *eet Agn, kaldes den Mad som man sætter paa Angelen for at fiske med, og at sætte samme Mad paa Angelen det kaldes at ægne.*

Man kalder det Korset fra gammel Tid af,
Hvor tvende Sydskende har faaet sin Grav,
For sine onde Bedrifter.

Nu maae jeg begynde at skrive først om
den Fiord Torschen med meere, naar ikkun Rum
Til Samme Beskrivelse findes;

En Fierdings Vei samme i Længden udgiør,
Er ganske heel trang, og skiaer Sig i Sør

Naar man kommer længst ind i Fiorden,
Toe Bugter giør Fiorden paa sydlige Kant,
Hvor Fisken han søger, og er man der vant
Med Garn og Judsogn at fiske

Det dybest af Fiorden er Sex ganger Tie
Og nogle faa Favne, skiønt fem fanger ni
Ja mindre, man ogsaa kand kaste.

Fra Juul og til Fasten indsiger Fisk her,
Ved fuld og nye Maane alt venter man meer,
Og da intil Paasche man fisker.

Sex Grander i Verret har satt Sig her ned, **c.**
Blant dennem har Præsten og Klokkeren Steed,
Paa Kongsnes, **d.** Boer een Mand allene.

Op paa en Bakke og Kirken her staaer
Opbyggt paa Almuens Bekostning og faaer
Sin Tiende af Fisken her avles.

I verret staaer Huuse fra gammel tiid af,
Med Siaan og Gielde, da Herren Folk gav
Af Vandet stoer Mængde til Føde.

- c.** *een Grande kaldes eenhver Opsiddere paa en Gaard.*
- d.** *Kongsnes, er en Gaards Nafn der ligger i Torsche Fiorden paa vestlige Kant af Oster, bugten.*

Fra Helgeland, Salten, man Jægter her saae,
Her vrimlede af Folk, hvor man vilde gaae,
Til Torschen Sig alle da agtet.
Tre Hundrede Baad da til Fiordene kom,
Ja meere, om Folk havde alleneste Rum
Til sine Kost-Kiste og Baade.
Her synes io endnu saa kiendelig Spoer
Til saa mange Baad, ja de som her roer
den Sandhed kand gjerne bekræfte;
Fra Fiorden begyndes, man Støer her seer, **e.**
Mad ganle Huus-Tofter og andet hvad meer,
Som ieg ikke her kand opregne.
Nu kommer her ikkun faa Baade at roe,
da Fiorden tilforn var lagt som en Broe
Af Baade, der laae ved hverandre.
Nu maa jeg mid vende til Gryllefiord Ver,
Og altsaa fortælle hvad findes kan der,
derefter Fisk-Fangsten beskrive,
I øst til Synden skiær Fiorden Sig Ind,
Omringet af Biærge og høye Field-Tind,
Saa Solen man ikke kand skue,
I Dybhed og Bredde er næsten saa stoer
Men Længden er større med Torschøens Fiord,
dens længde omtrent, er toe Fierding,
I Botten har Præsten sin Slotte og Skov,
der giver Hand ofte de Fiskende Lov,
Sin Brende, der udi at hugge,

- e.** *En Støe, er een opryddet Plads ved Stranden, hvor alle stoere Steene er væltet til begge Sider, der drager enhver sine Baade beqvemmelig op.*

Tre Fattige Grander i Verret kun boer,
dem giver de Fiskende i Fiorden der roer,
Lit Føde af sine Kost-Kister.

Een liden Kirke i Verret der staaer,
den nyder sin Tiende af Fisken man faaer,
Hvorved den holdes ved lige.

En Klokke har Kirken heel prægtig og stoer, **f.**
den høres saa grant i Gryllefjords Roer,
dens Mage ey allesteds findes,

Een Munk paa Siden af Klokken man seer
Med sin lange Kappe, og Bogstaver er
Udgravne paa Munkenes Maade,

De gamle fortæller, som hudske det kand
af sine Forfædre, at een Hollansch Mand
den Klokke til Kirken har givet;

Han blev der indreven af Storm og Uveir
Og frelste sit Liv med Ladningen der,
Og gjorde saa Herren sit Løfte.

Et stykke fra Kirken er Kiergaard og Muur
Fra gammel Tiid opkaste ned under een Ur
Skiønt den nu ikke der bruges;

Til Fiorden man seer de Astafjords Mænd
Med Tæring og Reedskab at agte Sig hen
did plejer de stedse at søge,

I Fiorden roer næsten een tredive Baad,
Skiønt der paa Huuse er kuns lidet Forraad,
dog Livet for Fisken de vover.

f. *Jeg har selv været oppe i Taarnet, for at ville see noget merværdigt, samt aars Tallet paa Klokken, men fant intet aarstall, men alleneste en Munk paa Siden og omkring den nedeste part af Klokken, Munke bogstaver.*

Sin Fiær-Fisk af dennem og Præsten der faaer, **g.**

Ja Kog Sperre med meere vel ofte og naaer; **h.**

Naar Han dem lidet vil føye;

Før Fasten begyndes, da kommer enhver,
Med Baade og Reedskab, som agter Sig her,
Og siden til Paasche de fisker.

De kappes ret om, hvo drage kand best,
Hvo Siaar og Gielde kan fylde her meest,
Hvo største Laatter kan vinde, **i.**

Toe Torske tilsammen de binder med Riis,
Det gaar saa hastigt efter Fiskerens viis,
det kaldes af alle en Sperre.

Naar Leveren er feed, Toe Hundrede Tall
Een Kiøbmands Tønde, de opfylde da skal,
Og siden det kaages til Lyse.

Af saadan en Tønde, med Lever man faaer
Een halv Tønde Lyse, ia meere vel naaer
Af samme ofte til Fylding.

I Bergen for Rognen er ogsaa god Priis
Der saltes i Tønder paa Kiøbmandens viis,
Fem daler for Tønden man nyder.

Af Qveit-Fangst kan Torschen ey roese Sig af,
Skiønt lidet i Holmen av Re kling og Raf
Kan ogsaa vel faaes og virkes.

Men mangler vi Qveiten, vi mangler ey Sej,
Der kommer til Landet, og søger sin Vej
Til sine sedvanlige Pladser;

g. *Fierefisk er et Tillæg Præsten paa saadanne Stæder nyder hvor almindelige Fiske pladser er, Hand af enhver Mand paa Baaden een Sperre Fisk nyder.*

h. *Kog Spærren, er en Billighed Almuen foruden giver Præsten til Huuset, enten en Spere Fisk, eller og noget andet, som er af samme Værdi.*

Til Svellinger, nogle smaa Holme og Skiær
Han søger io Sejen, og fiskes Han der

Med daarg og med Nøtter tillige; **k.l.**

En Tyve til Tredive Nøtter der er
der bruges paa disse smaae Holme og Skiær

Eenhver med Sejen vil spille:

Paa disse smaa Holme her Gammer og staaer,
Af Næver og Torv, hvor i aatte Mand faaer

Sit Herberg med Kost og med Tæring.

De gryber derind og lægger Sig ned

Naar de af Møllien har spiset sig kied, **m.**

de tækkes paa Marken at hvile.

Paa Noden man ikkun aatte mand har

Og fire Baade, om flere der var,

De kunde der Intet udrette.

De kaster da Noden, hvor Sejen de seer

paa Havet at spille, og agter een hver

Naar Sejen paa Noden er kommen,

Da skynder Sig hver, det beste Hand kan

At drage Noden saa høyt over Vand,

At Sejen der udi kan holdes;

Saa øser de Sejen af Noden med Haa

I baadene ind, og kand man da faae

Langt meere, end Baadene biærger;

- i. Een Lott er den Part af Fisken enhver faar ved Opvejningen, naar Fisket er udroed, da heele Avlingen deeles i saa mange Parter, som der er Folk til paa baaden.*
- k. Een daarg er det Meddel hvorved man fisker Sejen, og bestaar af nogle faa Favner tynt Snøre med et bly eller Steen Sykke paa, samt nederst ved angelen en alen messing Traad hæftet i Angelen og den fine sammenlagte Tømme, der er bunden til Sykket.*
- l. Een Nod er det andet Middel at fiske Sej med, der er bunden tæt, som et Silde garn, 16 eller 20 Favner i en firkant, denne Nod sykkes man ned paa bunden, og trækker aatte mand den op, Toe Mand*

Man flekker da Sejen, og Ryggen afskiær
man breder den ud paa disse smaa Skiær
I Vinden og Solen at tørre.
Naar Sejen er tør, man stabler da den
I nogle smaae dyngge, og lægges saa hen
Indtil de agter at rejse,
Da vejes den op, og tager enhver
den Part Ham tilkommer, men Tienden der
paa Stedet erlegges af alle;
1 vog af hver Tynde Leever man taer
I Tiende, skjønt de Fiskende har
Af saadant Tintag ey Skade.
Af hver Tønde Lever de Fiskende faaer
Omtrent een Tolv Voge, ia meere vel naaer
Naar Seien er feed paa sin Leever;
I Tønder man kaster da Leveren ned
Og søger man gjerne ret beqvemmeligt Steed,
Hvor Tønden kand holde sig fugtig.
De glemmer og ey, naar de kommer i Land
at spise sin Mølie, det beste de kand
Toe Skrokker paa Manden, ey mindre, **n**.
Naar Fisken er tilgiort, og kogt er den Ræt
de siunger saa lystig naar de ere mæt
Og siden til Gammen de iiler,
Saa lever de glade, saalenge det er,
Med saadan god Spise, og ønskede der
Med Sejen stedse at spille.

Paa hver baad, og fire baade paa den heele Nod.

- m.** *Møllie, er een herlig Ræt for Fiskerne, der laves til saaledes
naar Leveren af Fisken er kogt, tager man den Fedme, som
flyder oven paa, og lader den i een Skaal med lidet Surt udi
siden bløder man Brødet i Vandet og kommer det tilsammens i
Skaalen, og spiser det.*
- n.** *Een Skrokke, er tvende udbagede tynde brød Kager, saa viid ud-
bagt som en Tønde bund, og steges paa en tynd Jern Plade, disse*

tvende udbagte tynde Kager, lægges tilsammen naar de skal rejse til Fiskeriet, og tvende saadanne sammenlagde Kager, kaldes een Skrokke brød, hvilken enhver paa baaden spiser giærne i Møllie.

Adskilligt mærverdigt

Torschens Sogn ligger paa den Øe Sennien, der er omtrent een 13 Miile i Omkreds, hvoraf ogsaa Senniens Fogderie har sit Nafn, paa denne Stoere Øe ligger heele Torschens, Bergs og Mæfiords Sogner, samt eendeel af Sands, Transøens, og Lændvigs Menigheders Gaarde.

Torschen har sit Navn af et Field, der er ved Indløbet af Fiorden, och kaldes Torschen, det ligner nogenledes een Torsk med Hoved og Spor. De merværdigste Øer her i Sognet er først

- a. Halvors-Øen, derpaa boer een Opsidere allene der eyer Jorden, dens Nafn skal have sin Oprindelse af een Mand fra gammel tiid, Kaldet Halvor. - Paa denne øe ligger der om Sommeren nogle baade med Nøtter efter Sejen.
- b. Svellingerne ere nogle omflødte Holme, ere 8 i Tallet, og deles i Nord og Søer Svellingerne, ere mærverdige af den store Sei Fangst der skeer paa dennem om Sommeren, da der kand være til een tredive Nøtter samlede paa Stædet, paa dem staar mange Gammer af Torv og Næver opkastede, hvorudi de ligger til Hvile og i Siul for Storm og uveir; strax vesten for disse Holme ere nogle Tarre Grunde, hvor Sejen holder Sig paa, derhen farer de med sine Nøtter og kaster dem ud, hvor de i nogle Aar har avlet een utrolig Mængde Sej,

paa disse Holme breder man Sejen ud for at tørres af Vinden og Solen efterat Ryggen tilførn ere afskaaren, naar den er tør paa den ene Side da vender man den om paa den andre Side, og naar den ganske er tør, stabber man den op.

- c. Ørgen er en stoer Øe, ligger norden for Svelingene, der boer tvende Opsidere paa, er og Navnkundig af sin Sei avling og den Mængde Folk, der søger didhen med sine Nøtter, der ere een god Havn, og søger de giærne did, naar de ikke drister Sig til at løbe længere Søer eller nord.
- d. Holmen, og nogle Øer længere nord, som Kortet udviser, deles i Indre og yttre Holmen, der er og trende Opsidere, paa disse Holme findes noget Fugle Æg og duun, allerhelst dersom Fuglene ikke skydde derfra formedelst den Mængde af Menneker der søge did om Sommeren paa Sei Fiskere, did plejer og endeel om Vinteren at søge for at fiske Torsk og Qveite; qveiten virkes og faaes best i Holmen.
- e. Fischøen ligger ved Mundingen af Torschens og Gryllefiords Fiordene, der boer nu ingen Folk, men i de gaml Fiske aaringer har der boet een Mand; der holder Sig en Mængde Ottere, som drager adskillige slags Fiske paa Landet til sin Føde; da den store Skade skeede her i Torschen for nogle og fyretive aar siden, fantes der anden dagen efter at Skaden var skeet, og Stormen havde lagt Sig paa denne Øe over Hundrede Søe Vaatter, der alle passede til een Haand.

Her findes endnu adskillige smaa Holme her i Sognet, som Kartet nærmere udviser, som Terningene hen ved Halvorsøen, Hielmen, Klakken, Seenholmen ved Indløbet af Torsche-Fiorden, men just ingen stoer Betydenhed, uden at ved dem ere adskillige Grunde hvor Sejen holder Sig, og nogle andre Fiske Klakker ved samme.

- f. Stoer-Klakken, er een med de betydeligste Holme, ved denne paa vester Kanten er een og flere gode Slime Klakker eller Qveit-Støer, didhen søger baade Folk af Aarberg, Leichvigen, Holmen og Ørgen for at fiske qveite og Torsk, ja undertiden Langer med.
- g. Moen er een god Fiske Klak, hvor baade Qveite og Torsk drages, der søger de hen af Gryllefiorden, som roer om Vinteren i den Fiord, allerhelst naar de første kommer, thi enda er ikke Fisken kommen i Fiordene, og om Hand end var, der tager Hand dog ikke saa tiilig i Angelen, førend det er hen i Fasten; dene Klak ligger i een Vest nord vest fra Maanesset, og er een god Miil derifra.
- k. Svensgrunden, er og en Fiske Klak nord og Vesten for Moen, hvor de og plejer fornemme Fiske inden den søger ind til Fiordene.
- l. Abridg en skøn Fiske Støe, ligger nord og Vest fra Sansvigen, der holde Sig almindelig Fisken, og naar der ei fornemmes Fisk, er heller ingen anden Stads Fisk at vente, denne Klak er af den Vanskelighed, at naar man kommer lidet fra Klakken ind eftter, maa man vente at miste sine Judsogner, thi der er en utallig mængde der paa store Søe Træer hvorudi baade Judsogn og Angel hæftes, der staar vel over Hundrede Judsogne faste.

De merværdigste Fielde i Sognet.

Det første Field man faaer paa Høire Haand, naar man seiler fra Sand til Torschen er

- k. Daaven, dette Field skiller Sands og Torschens Sogner fra hverandre og Pynten af Fieldet gjør tilklige Aabningen og dannelsen til Blye og Sel-Fiorden,
- l. Seel-Fiorden skal have sit Nafn af Seelhunde eller Kobbe af hvilken Slags ogsaa findes om Sommerne Mængde, denne Fiord skiær Sig ind efter til een heel miles længde.
- m. Aarberg Nakken och Leichvig-Fieldet eller Tinden er det andet Field, der gjør disse Fiorders Tannelse paa den nordre Kant, og er der fra Daaven til Leichvigen omtrent mitre Fierdings Vei.
- o. Kiærringen eller Kiærringbærget gjør dannelsen igien til Siefiorden og Grundfarnesbotten, og ved sin nordlige Pynt giver Aabning og Skikkelse til Torsche og Gryllefiorden, dette Biærg kaldes saaledes fordi mit oppe i Fieldet er et bærg der ligner en gammel Kiærling med Hoved og Næse, det helder udover Fieldet, og jo nærmere man kommer der til, jo meere Ligner det en Kulrygget gammel Kiærling.
- p. Glerra er et Field, langt ind i Fiorden, dette gjør Skillerne imellem Torsche og Gryllefiorden, i samme Field er adskillige Lier, hvoraf Præsten har tvende og de andre her i Værret ogsaa nogle, der faaer de lidet Høe, ned ved Havet af dette Field er et dybt langagtigt Hull, kaldet Øsen, der udi i gamle dage er opdreven et Menneske, af hvilket nogle har benyttet Sig til Agn at fiske med, og Fisken, siges der skal være meget for det slags agn, her er endnu dette ordsprog vi vil drikke brav, den Mand i Øsen skal betale; længere hen ved Fieldet er Juuldagene trende Steene i Søen, og Korset kaldet, en Sten oprejst i een stor Ur, naar man farer dette

forbie, begyndes Aabningen til Gryllefiorden, fra Torschen didhen er een halv Miil næsten at regne.

- q. Maanesset et Field kaldet, denne Pynt skiær Sig længst i Vest af alle Fielde heromkring, og gjør dette Field paa nordlige Kant Aabning til de nylig omtalte Fiorde, forfærdelig Flag Vinde falder herved, hvilke ere tit farlige for de fremmende af Gryllefiorden, der skal søge ind efter fra Moen ved samme Field.
- r. Helland er det nordste Field i Sogner, der skiller Torschen og Bergs Sogn fra hiinanden.

Torschen Sogn i een lige Strækning udgiør omtrent 3 ½ Miles længde, uagtet de mange Fiorde der skiær Sig ind i Landet.

Det er merkelig, naar Torsken kommer ind i Fiordene, kand hand vel da tage i Angelen, men naar hand har staaet her Natten over, tager Hand ikke i, førend det lier saa langt du paa Vaaren eller sidst i Fasten, at Hand har gydet sin Rogn, og da kalder man det her, naar Fisken giver Opflott, eller naar Hand skyder Sig fra bunden, Jeg har selv merket her i Fiorden, naar Jeg har været du for at fiske, at Jern Steenen har ofte stanset toe ia tre Favner fra bunden paa Fiske berget, og dog har jeg ikke kundet faae een eeneste Torsk til at tage fat i Angelen.

Sognet bestaar af Fyretyve Mænd hvilke mestendeels nære Sig af Havet ved Fiskerie, vel saær nogle her i Sognet men ey til noget, og naar Fiskeriet slaar feil, er her stoer armod og Fattigdom.

Af

P:Ursiin